

2. Світлана Горбатюк. Проблема соціального відчуження в умовах суспільних трансформацій // Вісник Національної академії державного управління. – с.206 / Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-3-29.pdf>
3. Толстых Н. Бедность как форма социального исключения / Н. Толстых // Соціальні виміри суспільства: зб. наук. пр. - К., 2002. - Вип. 5. - С. 272-276.
4. Рябцев Г.Л. Відновлення довіри як необхідна умова вироблення дієвої державної політики в Україні // Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток», - № 6, 2014.
5. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020 р.) Електронний ресурс / Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r>
6. Чабанна М.В. Довіра до політичних інститутів: передумови та наслідки для демократії. Електронний ресурс / Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3287/Chabanna_Dovira_do_politychnyh_instytutiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y

А.А. Карнаух
кандидат політичних наук
доцент кафедри політичних наук
НПУ імені М.П. Драгоманова
А.В. Рихлюк
студентка 4-го курсу
факультету політології та права
НПУ імені М.П. Драгоманова
(м. Київ)

ПОРІВНЯННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ

У жовтні 2020 року Україну чекають чергові місцеві вибори, щодо яких експертне коло інколи налаштоване дуже скептично. Зокрема, пояснюється це незавершеністю реформи адміністративно-територіального устрою в Україні. У цьому аспекті нашій державі потрібно звернути особливу увагу на довід реформування сусідньої Польщі. Бінарне порівняння подібних країн дає змогу виокремити спільні та відмінні риси щодо підходів до місцевих виборів в умовах реформи адміністративно-територіального устрою в Україні та Польщі та здійснити спробу визначення пріоритетних кроків у цьому напрямку для України.

Місцеві вибори – усталена норма та практика для провідних демократичних країн світу. І. Климова та М. Остапенко під місцевими виборами розуміють такий вид виборів, що охоплює адміністративно-територіальну одиницю чи місто, тобто об'єднання громадян на відносно невеликій території, де функціонують органи місцевої влади [3]. М. Ільницький називає вибори до органів місцевого самоврядування ключовим елементом політичної системи країни, єдиним способом формування органів місцевого самоврядування [2].

Основні засади реформування системи місцевих виборів в умовах реформи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою мають багато спільного. Часто складається враження, що реформа адміністративно-територіального устрою в контексті місцевих виборів в Україні відбувається за польським сценарієм. Однак, у здавалося б тотожних системах є чимало відмінного.

Спільність полягає у стартових умовах, наявності соціалістичного минулого, декларуванні демократичних процедур, визнанні європейських, певній історичній та етнічній спільності. Однак, потрібно відмітити, що помітна різниця у парламентській формі правління та відсутності військової агресії у Польщі.

У 2020 році в Україні затвердили Виборчий Кодекс, який став спробою уніфікації виборчого законодавства в Україні. Зазначається, що у населених пунктах (селах, селищах, містах) до 90 тис. виборців обиратиметься 2-4 депутати на округ за мажоритарною системою, голова обиратиметься за мажоритарною системою відносною більшості. У населених пунктах з населенням більше 90 тис. депутатів обиратимуть пропорційною системою з відкритими списками; міські голови великих міст - за мажоритарною системою абсолютної більшості. На виборах зможуть голосувати тимчасово переміщені особи, прохідний бар'єр та гендерна квота зберігатиметься [1].

Подібні процедури наявні і у Польщі. Виборчий кодекс 2011 року визначає наявність пропорційної системи за відкритими списками – з преференційним типом для населених пунктів від 20 тис. жителів, голови рад не обираються на виборах узагалі. А посади вїта, бурмістра та президента міст – як очільників населених пунктів, - за мажоритарною системою абсолютної більшості [8]. Бачимо, наявні відмінності у виборчих пропорціях та виборності окремих процедур.

Польща, відразу після повалення комуністичного режиму, визначила тип виборчої системи. У 2002 році за «Ustawa o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta» відповідні посади у Польщі стали виборними [9]. Україна ж довго не могла визначитися з системою місцевих виборів. Місцеві вибори прямо стосуються системи адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування, оскільки вона визначає на яких рівнях будуть наявні виборні органи місцевого самоврядування та якими повноваженнями вони володітимуть. Нині Україна проводить реформи у цьому напрямку. Відповідно до дорожньої карти законодавчого забезпечення завершення реформи, реформа місцевого самоврядування завершується проведенням у кінці жовтня місцевих виборів [5]. В Польщі впроваджувались подібні реформи. Бургомістр Польської Республіки Л. Стефанський стверджує, що ситуація в Україні зараз нагадує Польщу у 90-х [7].

Пропонований адміністративно-територіальний устрій України подібний до польського – трьохрівнева система: громада співставна гміні, район – повіту, область – воєводству. Реформування органів місцевого самоврядування у Польщі розпочалося ще напередодні перших демократичних місцевих виборів Польщі. Процес укрупнення гмін тривав з 70-х років ХХ ст. У 90-х роках ХХ ст. процеси передачі частини повноважень на рівень гміни та розширення меж компетенції органів місцевого самоврядування відновились. Вищі рівні адміністративно-територіального устрою деякий час лишалися без змін. Упродовж 1993-1997 років відбувалися процеси унормування політико-правових аспектів цих рівнів. У 1997 році децентралізацію закріпила і нова Конституція Польщі. У 1999 році остаточно закріпилася нова система адміністративно-територіального устрою.

В Україні ж декларування реформи та розмови про її необхідність велися давно, однак новий етап реформи місцевого самоврядування розпочався у квітні 2014 році зі схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [5]. З 2015 розпочинається процес укрупнення громад. Укрупнення районів не відбулось і досі, поки не прийняті зміни до Конституції України.

Координував впровадження реформи Польщі єдиний штаб «Urząd i Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Reformy Samorządu Terytorialnego») на чолі

якого був призначений уповноважений з питань адміністративної реформи. До роботи над реформами були залучені експерти, що розробляли концепцію. Парламент вирішував питання змін Конституції та напрацюванні проектів законів що стосуються самоврядування, організацію органів самоврядування та виборів. Уряд запроваджував пакет реформ «шокової терапії», що запустили ринкову економіку. Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej – Фонд розвитку місцевої демократії як недержавна структура, залучав інвесторів, займався питаннями інформаційного забезпечення та навчання [6].

В Україні ж, за даним ГО «Європейський діалог», органи управління щодо реформи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою є чи не в кожній гілці влади: 4 структури при Президентові, 3 – при парламенті, 2 – при уряді, 4 – при Міністерстві регіонального розвитку, окремі регіональні офіси реформ. У сфері громадських організацій вагомими є Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України», Українська асоціація районних та обласних рад, Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад [6]. Крім цього, необхідно звернути увагу і на відсутність застав на місцевих виборах у Польщі та можливостях впровадження альтернативних методів голосування у цих державах.

Отже, процеси становлення та основні концептуальні елементи щодо місцевих виборів України та Польщі мають чимало спільного. Це стосується виборчих процедур, методів їхнього проведення, процесів реформування місцевого самоврядування та ін. Однак, основні відмінності можна побачити у детальнішому охопленні ретроперспективності процесів становлення реформи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою Польщі та України. Зокрема, основоположним моментом є відносно швидке визначення типу виборчих процедур, поступовість реформування та наявність єдиного координаційного штабу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виборчий кодекс України від 01.01.2020 Відомості Верховної Ради України. 2020. № 7, № 8, № 9. ст.48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення 24.05.2020 р.)
2. Ільницький М.С. Розвиток законодавства про самоврядування в Україні. Правовий часопис Донбасу. 2018. №3 (64). С. 25 -32.
3. Климова І.І., Остапенко М.А. Вибори та виборчі системи. Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом. Видавничий дім «Персонал». 2011. 160с.
4. Про стан підготовки та затвердження перспективних планів формування територій громад областей [матеріали презентації]. Київ: Міністерство розвитку громад та територій України. 2019. 9с.
5. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2014. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 №333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#n8> (дата звернення 24.05.2020 р.)
6. Уроки польської реформи децентралізації для України [мат. презентації]. Люблін. 2016. 12с.
7. Шматченко Ю. Польські уроки децентралізації. Слобідський край. 26 Лист. 2017. URL: <https://www.slk.kh.ua/multimedia/articles/vlada/polski-uroki-decentralizaciyi.html> (дата звернення 24.05.2020 р.)
8. Ustawa o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta. [Dziennik Ustaw. 2002. №113. poz. 984. URL: http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20021130984](http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20021130984) (дата звернення 24.05.2020 р.)

9. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy [Dziennik Ustaw. 2011. №21. poz. 112.](#) URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20110210112> (дата звернення 24.05.2020 р.)

О.В. Новакова
доктор політичних наук, професор
кафедри політичних наук
НПУ ім. М.П. Драгоманова
(м. Київ)

ФОРМУВАННЯ НОВОГО ТОТАЛІТАРИЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: АНАЛІЗ ПРАЦІ Ф.ФУКУЯМИ «ЯКИЙ РЕЖИМ МАЄ КИТАЙ?»

Дуалістичний характер глобальних інформаційно-комунікативних технологій та їх впливу на політичне життя приводить, з одного боку, до розширення можливостей демократичного урядування шляхом запровадження більшої відкритості та соціальної справедливості прийняття рішень, з іншого – спостерігається широка практика використання новітніх засобів для жорсткого маніпулювання свідомістю громадян, пропаганди та інформаційних війн. У другому випадку починає формуватися, так би мовити, новий, модернізований тоталітаризм з «цифровим обличчям». Деяко спрощеним та незбалансованим, але дуже яскравим прикладом такого тоталітаризму є Північна Корея. Мартін Вільямс, відомий журналіст та експерт з технологічного розвитку у аналітичній праці, підготовленій для Комітету з прав людини в Північній Кореї (HRNK), довів, що Кім Чен Ин та його режим використовують тотальний контроль над інформаційними джерелами, блокуючи будь-яку неофіційну інформацію про оточуючий світ. Дослідник зазначає: «Уся інфраструктура контролюється державою, а безпекові сервіси – глибоко інтегровані в управління мережею телекомунікацій» [1]. Програмне забезпечення смартфонів модифіковано для шпигування за користувачем, для комп'ютерів розроблена єдина програма «Червона зірка», що з визначеною періодичністю здійснює скріншоти екрану та надсилає їх до спеціального сервісу перевірки. Це далеко не повний перелік «інновацій» Північно корейського тоталітаризму, який домогся максимальної ізоляції власних громадян від альтернативної інформації із зовнішнього світу.

Більш витончений, глибокий та системний варіант нового тоталітаризму, на думку Ф.Фукуяма, створюється в Китаї. Сутність такої трансформації китайської політики та можливі виклики для сучасного світу вчений виклав у своїй праці «Який режим має Китай?» [2]. Ф.Фукуяма намагається відсторонитися від галасливих конфліктів, які нещодавно виникли у відносинах між США та Китаєм, і об'єктивно проаналізувати актуальні суспільні зміни китайського політичного режиму. Автор наголошує, що «хоча між правлінням Комуністичної партії Китаю сьогодні і династичним Китаєм існують певні точки наступності, є також важливі відмінності. Найважливішим з них є прагнення КПК Сі досягти такого рівня тоталітарного контролю над китайським суспільством, якого ніколи не робилося в попередній людській історії» [2].

Після реформ День Сяопіна в період з 1978 по 2012 роки в Китаї було створено потужний авторитарний режим розвитку, який забезпечив як певні особистісні свободи громадян, так надзвичайно успішне реформування, що вилилося в надпотужні темпи зростання економіки та добробуту. Ф.Фукуяма особливо підкреслив високий рівень інституціоналізації авторитарного режиму в цей період китайської історії: «Партія послабила контроль над економікою та державою і регулювала власну поведінку за